

HEROVER DE FORTEN

FIETSEN DOOR DE
GROENE RAND VAN ANTWERPEN

INHOUD

<i>Route 1</i>	
DE BRIALMONTROUTE	6
<i>Route 2</i>	
ANTWERPSE POLDERS EN KASTEELDOMEINEN	12
<i>Route 3</i>	
ANTITANKGRACHT EN HEIDE	18
<i>Route 4</i>	
LANGS NETE EN GROENTESTREEK	24
<i>Route 5</i>	
VERSTERKT ERFGOED IN KLEIN-BRABANT	30
<i>Route 6</i>	
FORTEN EN KASTELEN IN HET WAASLAND	36

Ben je op zoek naar natuur, cultuur en ontspanning? De forten rond Antwerpen zijn hiervoor de ideale plek. In de twee fortengordels rond Antwerpen kan je genieten van historische domeinen met een militair verleden, zoals forten en kastelen. Ontdek dit gebied aan de hand van zes fietsroutes die we in dit boekje aanraden.

Per route vind je leuke suggesties in de omgeving die je kan combineren. Maak tijdens je fietstocht een kleine stop op een kinderboerderij, een minicamping, spoorfietsen of een gezellige brasserie. Wil je jouw route aanpassen? Neem dan een kijkje op www.scheldeland.be en www.kempen.be.

Nieuwsgierig naar meer?
Surf naar www.fortengordels.be.

Veel fietsplezier!

Luk Lemmens
*Gedeputeerde Erfgoed
Provincie Antwerpen*

FORT
VAN
DUFFEL

FORT
VAN
DUFFEL

Ontdek de zes prachtige routes tussen de forten

Route 1 – 44 km

DE BRIALMONTROUTE

Wijnegem, Wommelgem, Borsbeek, Mortsels,
Edegem, Wilrijk & Hoboken

Deze route is genoemd naar Henri Alexis Brialmont, de ontwerper van de forten. Tussen 1860 en 1864 bouwden 13.000 arbeiders in een recordtijd de acht forten tussen Wijnegem en Hoboken. De Brialmontroute verbindt de acht forten rond de stad Antwerpen en is te herkennen aan de witte zeshoekige bordjes met bruin opschrift.

Herover deze forten

De forten zijn allemaal goed bewaard gebleven, enkel Fort 1 van Wijnegem niet. In 1959 werd dit fort afgebroken om de Turnhoutsebaan recht te trekken. Later is er het Shopping Center bovenop gebouwd.

De zeven overgebleven forten vormen een groene oase in het

verstedelijkte Antwerpen. Elk fort heeft een eigen bestemming en een uniek karakter. In de forten van Borsbeek, Mortsels, Edegem en Hoboken kan je gaan wandelen. De forten van Wommelgem en Wilrijk zijn deels of volledig ontoegankelijk. Zin om toch een kijkje te nemen? Een gids neemt je graag mee.

↓ Loop door de expositiegang in Fort 4 en kom meer te weten over de Brialmontforten

➤ Bezoek onderweg het Provinciaal Groendomein Rivierenhof

Blijf ontdekken

Fiets langs een indrukwekkend staaltje militaire architectuur en beleef de mooie natuur in de omgeving van de forten. Even een pauze? Rust dan uit in het Provinciaal Groendomein Rivierenhof: www.rivierenhof.be.

Samen met Hof Ter Linden vormt fort 5 Edegem een groot groengebied van bijna 90 hectare. Het kasteeldomein van Hof Ter Linden is een grandioos parkdomein. Wat heeft dit te bieden? Een blikvanger van het

18e-eeuws kasteel, twee koetshuizen en een grote vijver. Er is een kleine speeltuin en op de gracht kan je vissen.

Wil je al wandelend de forten bewonderen? Gebruik dan de wandelkaart van het 'Landschapspark Zuidrand'. De wandelkaarten zijn te koop bij de gemeenten van de Zuidrand.

Ontdek wat Fort 4 Mortsel
op route 1 te bieden heeft

Route 1 – 44 km
BRIALMONROUTE

Brialmonroute

fietsroute verkorting
en verlenging

fietsknooppunt

Met dank aan Toerisme Provincie Antwerpen ©2017
Nadruk of aangepast onder gelijk welke vorm is verboden |
fietsroute 109 & Site 1 van de | www.provincieantwerpen.be |
Voor verbeteringen en suggesties op de routes en de
beveiliging: www.provincieantwerpen.be

0 km 2 km

Route 2 — 31,4 km

ANTWERPSE POLDERS EN KASTEELDOMEINEN

Stabroek, Merksem, Kapellen

Op deze route geniet je tijdens het fietsen van kasteeldomeinen, bossen en het open gebied van de Antwerpse polders. Zo kan je de omgeving verkennen van de forten in Merksem, Stabroek en Kapellen.

↑ Laat je fascineren door het fort van Ertbrand

op het kaartje en ontdek het fort middenin de haven.

Je fietst langs de ontoegankelijke forten van Ertbrand en Kapellen. Vlakbij het fort van Kapellen vind je verschillende servitutedwoningen: houten huisjes die snel konden worden afgebroken bij oorlogsdreiging. Eén van de huisjes tussen knooppunten 76 en 77 is nu een café.

Blijf ontdekken

Zin in iets lekkers? In de schaduw van het kasteel Ravenhof, aan knooppunt 84, is Brasserie 't Koetshuis een ideale locatie om je smaakpapillen te verwennen. Ook het Mastenbos is een stop waard. In dit Kapelse bos vind je een deel van een Duitse verdedigingslinie uit WOI. In 2014 is hier het 'Loopgravenpad' aangelegd, een aanrader om die verborgen geschiedenis te beleven!

Geïnteresseerd in kanonnen, tanks en militair geschiedenis?

↳ Ontdek langs deze route de sluisbunkers van de Antitankgracht in Kapellen

Bezoek dan het Gunfire Museum. Om de forten te bezoeken, werd een militaire spoorlijn aangelegd tussen Kapellen en Brasschaat. Vanaf het fort van Kapellen kan je vandaag met de hele familie over dat spoor denderen op speciale spoorfietsen! Reserveer je rit op www.spoorfietsen.be.

Ga je liever te voet? Kijk op www.wandelknooppunt.be om een mooie wandeling uit te stippelen.

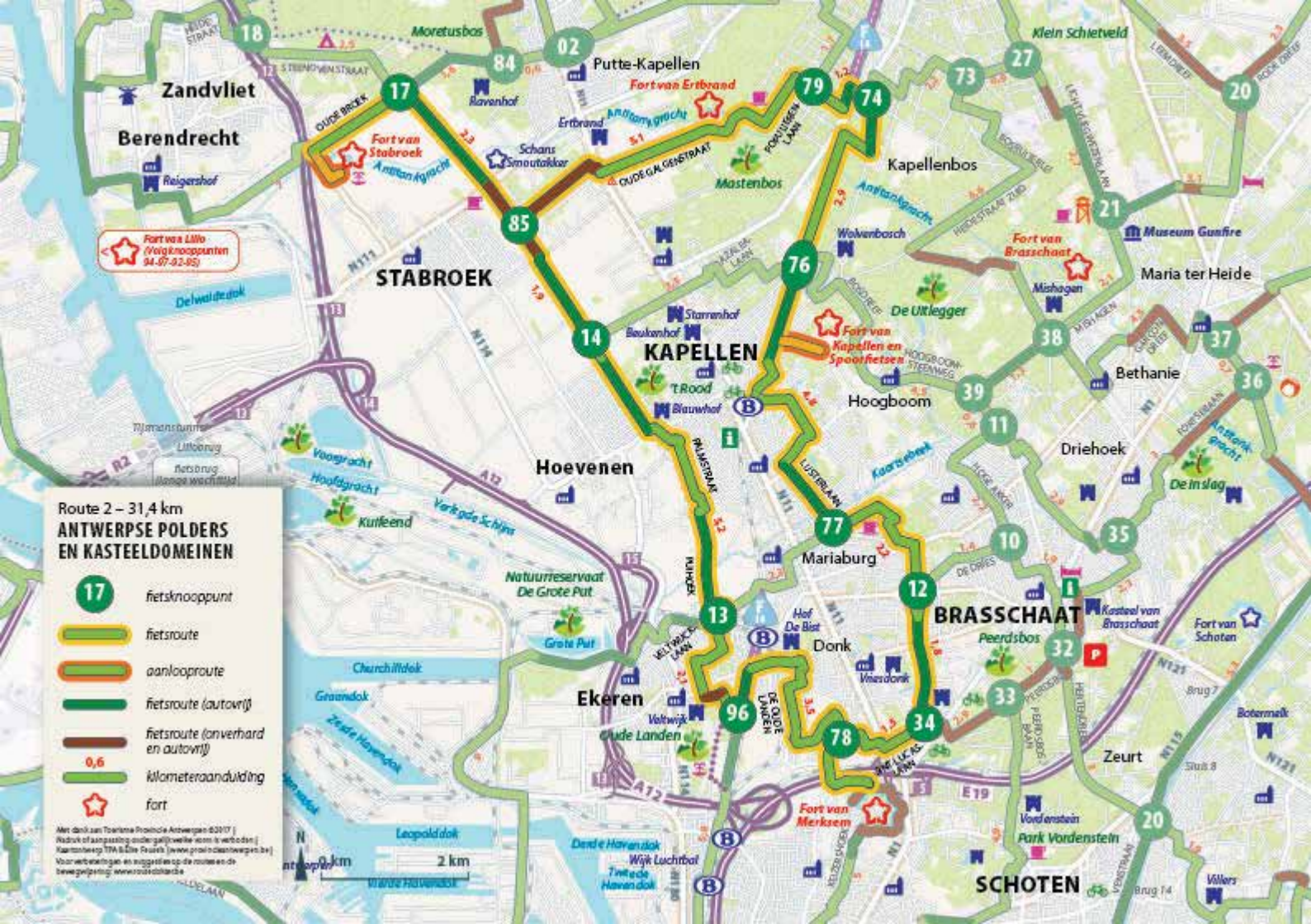

Laat je met een spoorfiets
leiden doorheen dit
prachtige landschap

Route 2 – 31,4 km
**ANTWERPSE POLDERS
 EN KASTEELDOMEINEN**

- fietsknooppunt
- fietsroute
- aanlooproute
- fietsroute (autovrij)
- fietsroute (onverhard en autovrij)
- 0,6 kilometeraanduiding
- fort

Met dank aan Toerisme Provincie Antwerpen ©2017
 Nadruk of aanpassing zonder schriftelijke toestemming is verboden!
 Kaartontwerp TPA & Ede Raaijck (www.provincieantwerpen.be)
 Voor verbeteringen en suggesties op de routes en de
 bewegwijzering: www.toerismeantwerpen.be

Route 3 – 59 km

ANTITANKGRACHT EN HEIDE

Ranst, Nijlen & Schilde

Deze fietsroute voert je langs de Antitankgracht, heidegebied en verschillende kasteeldomeinen.

De Antitankgracht werd aangelegd net voor de Tweede Wereldoorlog en diende om een vijandige opmars tegen te houden. De gracht is 33 kilometer lang en 6 meter breed, wat dit het langste beschermde landschap van Vlaanderen maakt.

↓ Fort Kessel is te bezoeken met gids

Herover deze forten

Start aan het **fort van Oelegem**, een vleermuizenreservaat. Fiets vervolgens langs de Antitankgracht en het Albertkanaal richting het **fort van Kessel**. De korte wandeling rond het fort is zeker een aanrader.

Zet nadien je route verder doorheen het gevarieerde landschap van Ranst en Schilde tot je terug aan de Antitankgracht komt. Een soepelere route? Neem dan de knooppunten 25-53-26 en verkort je route met 10km. Op Schildestrand, het **fort van 's-Gravenwezel**, kan je uitrusten in brasserie MaNo. Via de schans van Schilde kom je terug in Oelegem.

➤ De Kesselse Heide is een Kempens landschap zoals het vroeger was, een zeldzaamheid in Vlaanderen

Blijf ontdekken

Aan knooppunt 57 kan je het Provinciaal Groendomein Vrieselhof bezoeken. Op de plaats waar de Kempen beginnen, ligt dit rustige kasteeldomein: www.vrieselhof.be.

Vlaktbij het fort van Kessel kan je op adem komen in een fraai stukje natuur: het Provinciaal Groendomein Kesselse Heide. De kleuren veranderen hier met de seizoenen: www.kesselseheide.be.

Verken de omgeving te voet via wandelknooppunten of dankzij de Groene Halte: daarbij combineer je de wandeltocht met het openbaar vervoer: www.wandelknooppunt.be en www.groenehalte.be.

Natuur en rust? Fiets langs
de groene omgeving van
het fort van Oelegem en
de Antitankgracht

Route 3 – 59 km
**ANTITANKGRACHT
 EN HEIDE**

- fietsnooppunt
- fietsroute
- aanlooproute
- fietsroute (auto vrij)
- fietsroute (overhard en auto vrij)
- 0,6
- kilometraanduiding
- fort

Met dank aan: Toerisme Provincie Brabant (2017)
 Mediatool van de provincie Brabant (2017)
 Gemeente De Bilt (Forts) en gemeente Oude- en Nieuw-Deurne (2017)
 Gemeente Oude- en Nieuw-Deurne (2017)
 Gemeente Oude- en Nieuw-Deurne (2017)

Route 4 – 50 km

LANGS NETE EN GROENTESTREEK

Duffel, Lier, Sint-Katelijne-Waver & Walem

Tijdens deze route fiets je langs vijf forten die de Eerste Wereldoorlog hebben meegemaakt: Lier, Koningshooikt, Sint-Katelijne-Waver, Walem en Duffel.

↓ Natuur en historie gaan hand in hand in het Abdijdomein Roosendael

Herover deze forten

Start aan het **fort van Duffel**, waar veel te beleven is. Een deel van het fort is gereserveerd als overwinteringsplaats voor vleermuizen. Je kan een tentoonstelling in het fort bezoeken en iets lekkers eten in Brasserie De Krone. Op deze bijzondere plek krijgen jongeren met autisme de kans om werkervaring op te doen.

Fiets via de Nete naar het **fort van Lier**. Na knooppunt 40 neem je de derde weg rechts: deze zal je leiden naar het fort. Keer nadien terug naar de Nete en ga via de knooppunten naar het **fort van Koningshooikt**. Doorheen de groentestreek fiets je langs het **fort van Sint-Katelijne-Waver**. Als laatste stop ga je naar het **fort van**

➤ Het fort van Duffel is het hele jaar geopend voor bezoekers

Walem. Zo keer je terug naar de startplaats. Deze forten zijn te bezoeken met een gids.

Blijf ontdekken

Een leuke plaats om even iets te eten? Stop dan even bij de Pannenkoekenbistro Midzeelhoeve vlakbij het fort van Sint-Katelijne-Waver. Zij wonnen de horeca-award voor meest kind- en fietsvriendelijke horecazaak in België. Hier vind je ook het interactieve groentemuseum 't Grom.

Op een boogscheut van het fort van Walem vind je abdijdomein Roosendael. Hier kan je ontspannen in het fietscafé of overnachten in de mini-camping. Vanaf het Grachtwandelpad kan je het hele domein bekijken: www.roosendael.be.

Wandel je graag? Bezoek de forten van Walem, Duffel, Lier en Kessel via de wandelknooppunten: www.wandelknooppunt.be.

Het fort van Lier en zijn goed bewaarde stervorm

Route 4 – 50 km
LANGS NETE EN
GROENTESTREEK

- fietsknooppunt
- fietsroute
- fietsroute (autovrij)
- fietsroute (onverhard en autovrij)
- fietsroute (afwijkend van het routenetwerk)
- 0,6 kilometeraanduiding
- fort

Met dank aan Toerisme Provincie Antwerpen ©2017 |
Nadruk of aanpassing onder welke vorm is verboden |
Kaartontwerp TPA & Elke Feuels | www.provincieantwerpen.be
Voor verbeteringen en suggesties op de routes en de
beveegwijzing: www.routedokter.be

Route 5 – 36,4 km

VERSTERKT ERFGOED IN KLEIN-BRABANT

Puurs, Bornem, Temse & Breendonk

Het beste van Klein-Brabant? Fiets dan langs de forten van Liezele, Bornem, Steendorp en Breendonk.

↓ Het Hof van Coolhem in Puurs vormt een uniek kader tijdens het aspergefestival en Duvel Blues

Herover deze forten

Start aan het **museumfort van Liezele**, een bezoek waard. Verderop passeer je de schans van Puurs met speeltuin en cafetaria, perfect voor een stop met kinderen! Een fris drankje? Op het **fort van Bornem** kan dit.

Na de oversteek van de Schelde passeer je het **fort van Steendorp**, een uitgestrekt natuurgebied. De wandeling rond het fort levert spectaculaire natuurbeelden op. Via het veer Rupelmonde-Wintam kom je terug in Klein-Brabant. Geniet van dit zalige intermezzo! De vaartijden vind je op www.wenz.be.

Fiets langs het zeekanaal richting Willebroek. In het Hof van Coolhem aan knooppunt 37 vind je een mix van natuur en cultuur.

➤ In het museumfort van Liezele vind je ingerichte commandoposten, troepenkamers en geschutopstellingen

Volg er het poëziepad met dierenfabels op rijm. Het **fort van Breendonk** is een museum over de gruwel van de Tweede Wereldoorlog. Om het te bezoeken, wijk je na knooppunt 82 af richting 83 en 39. Volg daarna de wegwijzers.

Blijf ontdekken

Aan het fort van Bornem start de mooie Bunkerroute. Meer info? Dan kan je terecht bij Toerisme Klein-Brabant en in het fort. Iets verderop kan je genieten van een ijsje in

kinderboerderij 'Barelhoeve': www.barelhoeve.be.

Wijk af van de route tussen knooppunten 40 en 3 om Kasteel Marnix de Saint Aldegonde en Kasteel d'Ursel te bewonderen.

Het infokantoor Toerisme Klein-Brabant vind je bij knooppunt 40. Of neem een kijkje op www.toerismekleinbrabant.be. In de omgeving kan je ook wandelen via wandelknooppunten: www.wandelknooppunt.be.

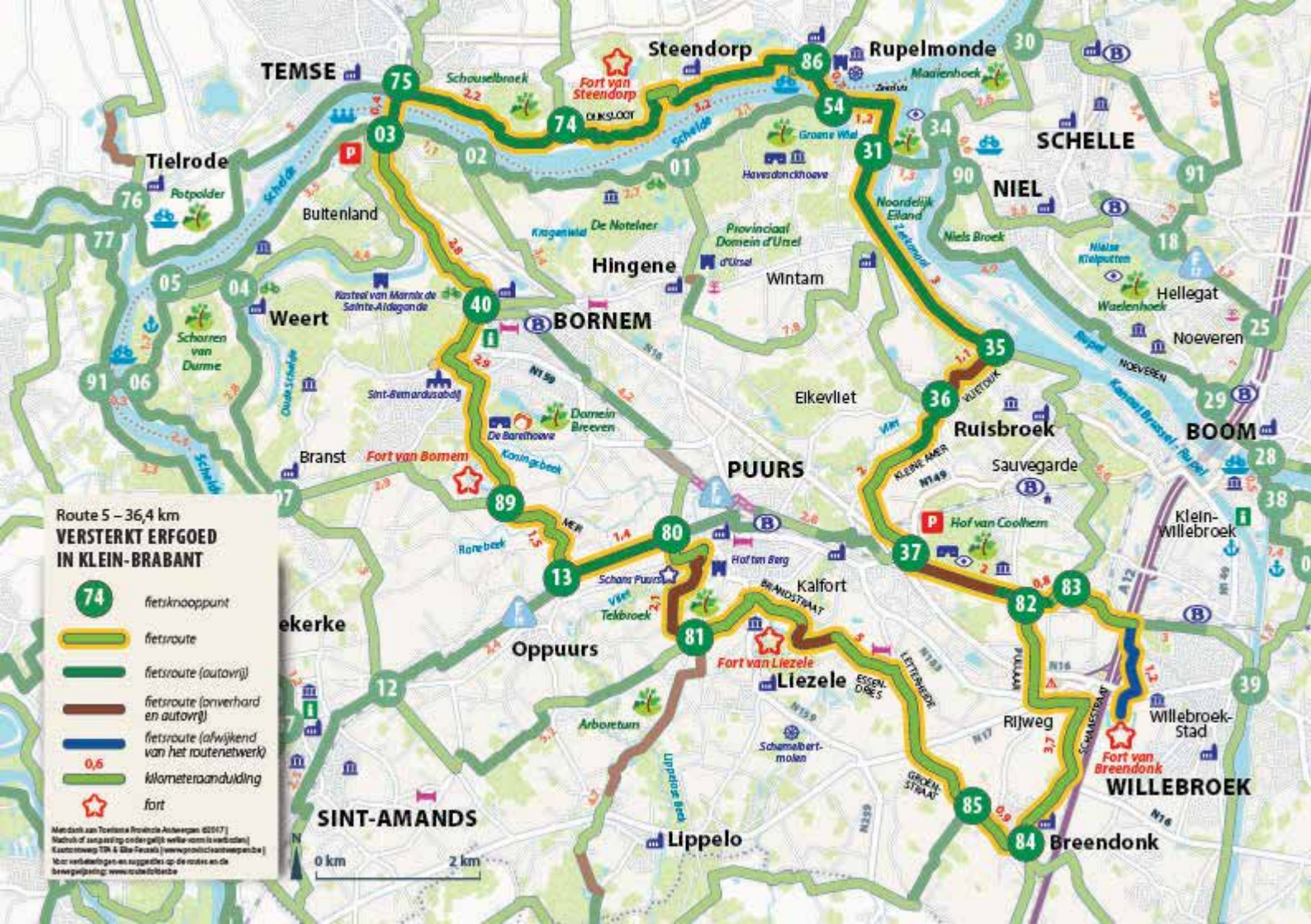
Een wandeling of picknick?
Het park van kasteel
d'Ursel is hiervoor ideaal

Route 5 – 36,4 km
**VERSTERKT ERFGOED
 IN KLEIN-BRABANT**

- fietsknooppunt
- fietsroute
- fietsroute (autovrij)
- fietsroute (onverhard en autovrij)
- fietsroute (afwijkend van het routenetwerk)
- 0,6 kilometeraanpakking
- fort

Materiaal van Toerisme Brabant-Archeologie ©2017
 Methode of aanpak op onder gelijk welke vorm is verboden
 Kaartontwerp T&A & G&P (www.productieswaaspe.be)
 Voor verbeteringen en suggesties op de routes en de
 bewegwijzering: www.tourto.be

0 km 2 km

Route 6 – 48,1 km

FORTEN EN KASTELEN IN HET WAASLAND

Temse, Beveren, Zwijndrecht, Kruibeke & Hoboken

Niet enkel fietsen, maar ook varen staat op deze route centraal. Je steekt driemaal het water over en fietst langs de forten van Zwijndrecht, Kruibeke, Hoboken, Steendorp en Haasdonk.

Herover deze forten

Start aan het fort van Steendorp, een prachtig natuurgebied. Fiets verder richting het fort van Haasdonk, waar je kan genieten van een heerlijke wandeling langs de fortgracht.

Fiets daarna richting Beveren en de forten van Zwijndrecht en Kruibeke. Die worden vandaag nog gebruikt door het leger waardoor ze niet toegankelijk zijn. In Kruibeke neem je de veerboot naar Hoboken waar je Fort 8 passeert, een van de best bewaarde Brialmontforten. Via Hemiksem fiets je naar Schelle waar je het

↑ De Graventoren kan je vrij bezoeken of onder begeleiding van een gids. Vanop de toren geniet je van een panoramisch uitzicht over Rupelmonde en de Schelde

veer naar Wintam neemt. Beide veren varen het hele jaar door. Vervolgens neem je het veer naar Rupelmonde, kijk hiervoor zeker de vaartijden na. De vaartijden kan je vinden op www.wenz.be.

➤ Via het wandelpad rond de buitenste omwalling kan je het fort van Steendorp bewonderen

Blijf ontdekken

Tussen knooppunten 9 en 7 fiets je door het Hof ter Saksen met als pronkstuk het 18e-eeuws kasteel. Je kan een pauze nemen bij Kasteel Cortewalle, een waterburcht tussen knooppunten 7 en 50. Op bepaalde dagen of op aanvraag, kan je het kasteel met een gids bezoeken. Meer info bij Toerisme Beveren.

Wat verder vind je in Hemiksem, aan knooppunt 30, de Sint-Bernardusabdij met het Heymissen- en Roelantsmuseum

én een mooie aansluiting op het wandelnetwerk: www.wandelknooppunt.be.

Nadat je de Schelde een laatste keer hebt overgestoken, kom je in Rupelmonde aan knooppunt 86 de Graventoren tegen: het enige overblijfsel van een voormalige waterburcht. Vergeet geen kijkje te nemen bij de getijdenmolen en het standbeeld van Mercator iets verderop. Meer info www.toerismewaasland.be.

Bezoek het kasteel van
het recent herstelde Hof
ter Saksen

Route 6 – 48,1 km
**FORTEN EN KASTELN IN
HET WAASLAND**

75 fietsknooppunt

fietsroute

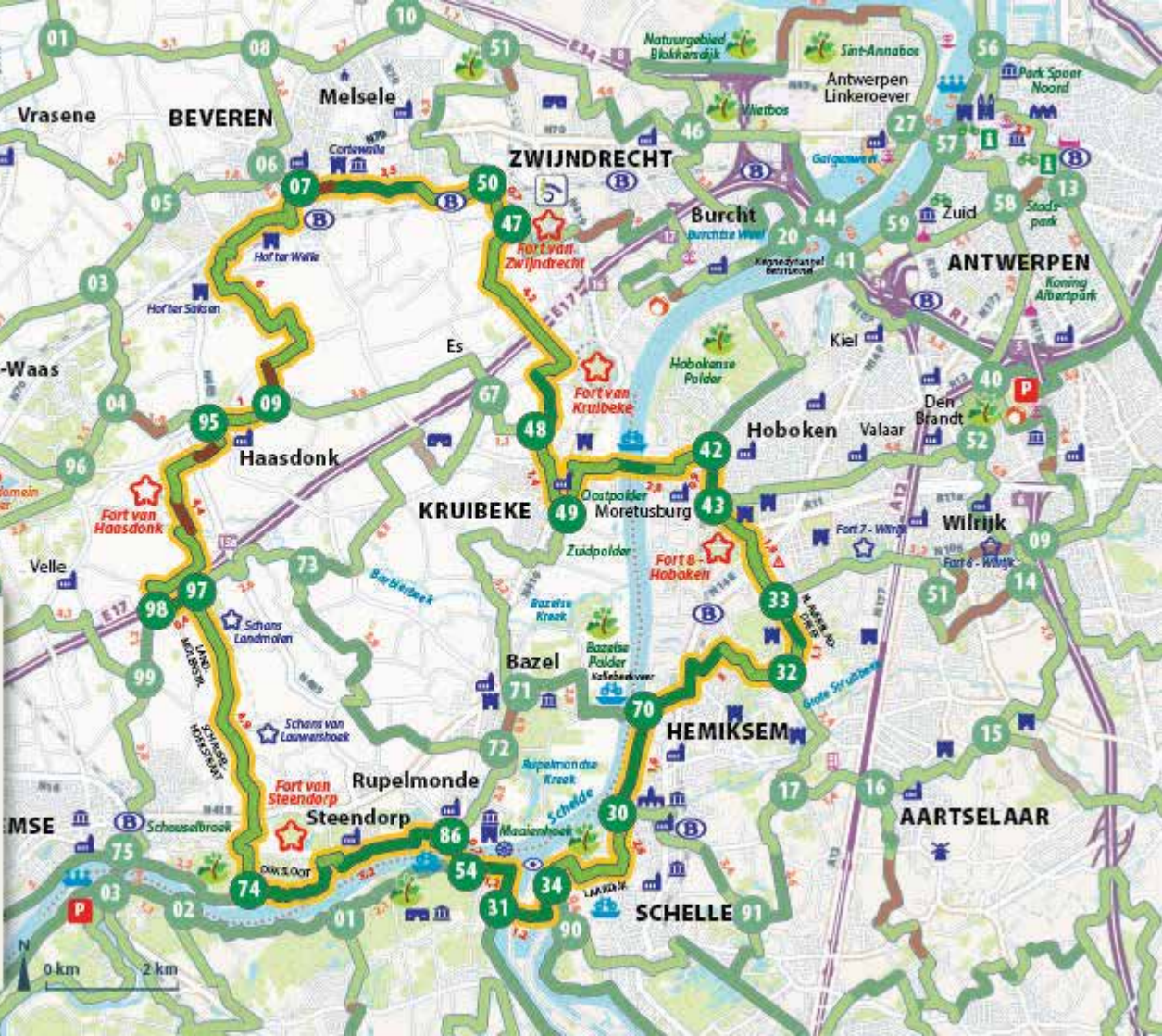
fietsroute (autovrij)

fietsroute (onverhard
en autovrij)

0,6 kilometeraanwijzing

fort

Mandarijn van Toerisme Provincie Antwerpen ©2017
Naamloos of anderszins onder gelijkelijk recht is vervaardigd
K. Kasparoweg 13N & Oude Passie (www.provincieantwerpen.be)
Voortzettingen en suggesties op de routes en de
bewegingen: www.tourtoerisme.be

0 km 2 km

Deze brochure past binnen het strategisch project 'Fortengordels rond Antwerpen' van de provincie Antwerpen.

Via dat project wil de provincie de fortenlijnes op een duurzame manier ontwikkelen en bewaren, met aandacht voor de verscheidenheid van de verschillende forten. Tijdens de Fortengordel, een jaarlijks evenement, openen de forten hun poorten voor het publiek. Het hele jaar door kunnen wandelaars, lopers en fietsers genieten van de mooie fortomgeving.

Naast de forten zelf, wil de provincie ook de open ruimte rond de forten vrijwaren en op een kwalitatieve manier invullen.

Meer informatie over de 35 forten rond Antwerpen en over het strategisch project vind je op de website www.fortengordels.be.

COLOFON

Deze brochure werd uitgegeven door de dienst Erfgoed van de Provincie Antwerpen in het kader van het strategisch project Fortengordels rond Antwerpen.

De uitgave kwam tot stand in opdracht van de deputatie van de provincieraad van Antwerpen:

Voorzitter – Cathy Berx,

gouverneur

Leden – Luk Lemmens,

Ludwig Caluwé, Inga Verhaert,

Bruno Peeters, Peter Bellens,

Rik Röttger, gedeputeerden

Provinciegriffier – Danny Toelen

Tekst – Marloes van der Burgt, Joachim Piens, Jusra Salija

Vormgeving – Catapult.be

Fotografie – Ian Segal,

Yves Adams (Vilda)

Coördinatie en redactie –

Joachim Piens, Winnie Moonen

Vormgeving fietskaarten –

Elke Feusels

In samenwerking met

Departement Vrije Tijd.

Met dank aan Toerisme Provincie Antwerpen voor de helpende handen en bijkomende informatie

Contactadres – Provinciebestuur Antwerpen, Koningin Elisabethlei 22, 2018 Antwerpen

Depot – D/2016/0180/14

